

מדינת ישראל
 משרד החינוך
 המזכירות הפדגוגית
 אגף א' לפיתוח פדגוגי

ירושלים בתכניות הלימודים בתחומי הדעת בחטיבה העליונה

תחום הדעת	רציונל לשילוב הנושא (חיבור לתכנית הלימודים)	הצעות לנושאים להוראה בכיתה
מורשת	תנ"ך ממלכתי כיתות י-י"ב	מלכות יהודה אחרי חורבן ישראל- מסע סנחריב מלך אשור לירושלים הכרת הממצאים הארכיאולוגיים לאור חורבן ישראל ומסע סנחריב
תנ"ך חמ"ד כיתה י'	בספר שמואל ב' נכבשת ירושלים על ידי דוד המלך והופכת לבירת הממלכה המאוחדת.	הכנותיו של חזקיהו למרידה נגד מלך אשור ישועת ירושלים הצלחה או כישלון? לא לעולם חוסן- השפעת הניצחון גם על תקופות מאוחרות יותר. נקבת חזקיהו- מפעל בנייה - הישג שהדהד לדורות מה היה תפקידה הביטחוני של הנקבה, מה היה ההיגיון בחציבת הנקבה וכתובת הנקבה?
תנ"ך חמ"ד כיתה י"א	בכיתה י"א לומדים את ספר ישעיהו ואת הפרקים המקבילים בספר מלכים ב, ויש עיסוק נרחב במסע סנחריב. ביחידת בטחון והשתדלות, שהיא יחידת בחירה, ישנו שילוב של ממצאים ארכיאולוגיים שנמצאו בעיר דוד. כמו כן בכיתות שלומדות חמש יח"ל ישנה יחידה העוסקת בירושלים בימי המקרא.	מרד חזקיהו - הצלחה או כישלון? מה ניתן ללמוד ממרד חזקיהו על היחס בין השתדלות לביטחון?
תנ"ך חמ"ד כיתה י"ב	בכיתה י"ב נלמד ספר ירמיהו והפרקים המקבילים במלכים ב, וישנו עיסוק בחורבן ירושלים והמקדש. לאחר מכן לומדים את נבואות הנחמה של יחזקאל ופרקים נבחרים מספרי עזרא ונחמיה העוסקים בבניית ירושלים והמקדש, ובשיקום חומות ירושלים בימי נחמיה.	חורבן ירושלים - מה היו הסיבות והאם ניתן היה למנוע אותו? מדוע לא הקשיב העם לתוכחת ירמיהו? מה החזון שמציעה נבואת יחזקאל בנוגע לירושלים ומה ממנו התגשם בימי שיבת ציון?
מחשבת ישראל י-יב	הגיליון הוא חלק מערכת לימוד העוסקת בחגים ומועדים. במקור נועד הגיליון ללימוד סביב יום ירושלים. בפועל ניתן ללמדו בכתה גם במועדים אחרים (חנוכה, סביב נושא המקדש, יום העצמאות, צומות וחורבן וכו').	ירושלים-בין יראה ושלוש ביקורת וחזון בירושלים ירושלים- "לא תראה אם לא תאזין" מתי תבוא הגאולה על ירושלים?

מדינת ישראל
 משרד החינוך
 המזכירות הפדגוגית
 אגף א' לפיתוח פדגוגי

ירושלים בתכניות הלימודים בתחומי הדעת בחטיבה העליונה

תחום הדעת	רציונל לשילוב הנושא (חיבור לתכנית הלימודים)	הצעות לנושאים להוראה בכיתה
תלמוד ותושבע"פ כיתות ז-יב	השבת אבידה בזמן המקדש בעת העלייה לרגל	האפשרות להכריז ולהשיב את האבידה בעת העלייה לרגל. באבן הטוען בירושלים.
חברה ורוח	ירושלים היא נושא מרכזי בתכנית הלימודים בספרות. הכיסופים לציון, תמונות העבר, נופים, תפילות, האנשים החיים בה – כל אלה הם מקצת מן ההיבטים הכלולים בשירים ובסיפורים.	1. עיסוק כללי בשירים וסיפורים העוסקים בירושלים. 2. הכנה לסיור בעקבות הספר "מישהו לרוץ איתו". לימוד הספר בכיתה. 3. הכנה לסיור בעקבות "תהילה של שי עגנון". לימוד הנובלה בכיתה.
היסטוריה חמ"ד כיתה י'	בשנה זו לומדים התלמידים בכיתה על הדרכים השונות שבהן התמודד העם היהודי עם תופעות המודרנה, ועם מציאות החיים בעת החדשה. המסורת היהודית שהתפתחה בקרב קהילות היהודים בדורות הקודמים בכל ארצות מושבם באירופה, ובארצות האסלאם הועמדה בפני אתגרים רבים, וקהילות ישראל עברו תהפוכות רבות בעת החדשה למרות הבדלים משמעותיים באופיים של תהליכי השינוי ובמועדי התרחשותם. עיון בתהליכים אלו הוא אבן יסוד להבנת מציאות החיים היהודיים בימינו.	התמודדות העם היהודי עם תופעות המודרנה, ועם מציאות החיים בעת החדשה ומציאות החיים היהודיים בימינו.
היסטוריה חמ"ד כיתה יא	בשנה זו לומדים התלמידים על נושא השואה שעברה על העם היהודי באירופה, שמעלה שאלות בתחומי מוסר והתנהגות מדינית, תוך הצגת הדילמות שעמדו בפני היהודים ודרכי התמודדותם, ועל תהליך השיבה לציון והקמת מדינת ישראל. תקופה אינטנסיבית ביותר שבה בתוך פרק זמן קצר ביותר עבר העם היהודי מעם נרדף מפוזר ומפורד, לחברה לאומית מתגבשת ומתארגנת בכל מערכות החיים, ולמדינה ריבונית. הלימוד מתמקד בסוגיות מרכזיות שעברו כחוט השני במהלך התחדשות היישוב היהודי בארץ ישראל כגון: עלייה, התיישבות ובטחון. במהלך הלימוד נדונים המתחים, המאבקים החברתיים והרעיוניים שנלוו להקמת המדינה.	1. הדילמות שעמדו בפני היהודים ודרכי התמודדותם. 2. תהליך השיבה לציון והקמת מדינת ישראל. 3. סוגיות מרכזיות במהלך התחדשות היישוב היהודי בארץ ישראל כגון: עלייה, התיישבות ובטחון.

ירושלים בתכניות הלימודים בתחומי הדעת בחטיבה העליונה

תחום הדעת	רציונל לשילוב הנושא (חיבור לתכנית הלימודים)	הצעות לנושאים להוראה בכיתה
היסטוריה ממלכת כיתה י"ב	בתכנית הלימודים בהיסטוריה לומדים התלמידים על ראשית הציונות, רעיונותיו של הרצל ומהות הציונות המדינית ועל הפרקטיקה בשטח - העליות לארץ ישראל והציונות המעשית. בהמשך הם לומדים על הקמת מדינת ישראל ומלחמותיה.	1. היציאה מהחומות 2. מחזור להגשמה 3. המוסדות הלאומיים 4. איחוד ירושלים
לימודי א"י וארכיאולוגיה כיתות י-יב	תולדות ירושלים, אתריה והנוף האנושי בה בתקופות השונות הוא נושא הנלמד בהיקף של שתי יחידות לימוד חובה ובהיקף של 180 שעות. יחידה אחת עוסקת בירושלים מראשיתה ועד לסוף התקופה המוסלמית הקדומה (הערבית), ויחידה שנייה מהתקופה הצלבנית ועד ימינו אלה. עיקרו של הלימוד הוא הכרת מאפייניה האנושיים, ההיסטוריים והתרבותיים של העיר מתוך הממצאים הנגלים בשטח- העתיקים- ארכיאולוגיים לצד המבנים החדשים. המקצוע הוא בין תחומי וכזה, לימודי ירושלים משולבים בקשר הדוק ובלתי ניתן לניתוק בין היתר הדיסציפלינות הבאות: תנ"ך, היסטוריה, ארכיאולוגיה, אמנות, גיאוגרפייה פיסית, אנושית ועוד. תכנית הלימודים מתבססת על למידה בכיתה בשילוב למידה חוץ כיתתית: ביקור באתרים בירושלים בהם התלמידים מבקרים, לומדים, מדריכים ונבחנים..	אנו מציעים ללמד את תכנית ירושלים א. כמקצוע בינתחומי - כהעמקה והרחבה במקצועות הבאים: 1. תנ"ך: שיקולים בבחירת ירושלים כעיר בירה בימי דוד וחיזוק מעמדה בימי שלמה; החיים בעיר בתקופת הממלכה המאוחדת והמפולגת; תקופת חיזקיהו ומצור סנחריב, נפילת העיר והגלות; הצהרת כורש ושיבת ציון, בניית המקדש; תקופת עזרא ונחמיה. כל זאת בשילוב הממצאים הארכיאולוגיים השופכים אור על פרקים אלו. 2. היסטוריה: ימי הבית השני; גבולות העיר; ההשפעות התרבותיות השונות בתקופת הבית השני. (הביטוי של השפעות אלו על נופה של העיר); קבוצות חברתיות בעיר; הורודוס והבניה בעיר; וכן השלמה לתקופות הכרונולוגיות- היסטוריות הנלמדות: מהתקופה הביזנטית ואילך. כל זאת, בהתבסס על ספרות כתובה בת זמנה, מפות, ממצאים ארכיאולוגיים ועוד. בתקופות החדשות ניתן ללמוד על: מעורבות המעצמות בירושלים –פיתוח העיר וביטוי בקרב העדות השונות בירושלים (יהודים נוצרים ומוסלמים). מאפייניה האנושיים של העיר במאה ה- 19 ואילך; תקופת המנדט בירושלים- בנייה בעיר- שכונות ומבנים; אירועים מרכזיים; מאפייניה האנושיים של העיר בתקופה זו; המארג החברתי בעיר; מלחמת העצמאות: מהלך המלחמה, השלכות המלחמה; הקו העירוני של ירושלים והשלכותיו; מלחמת ששת הימים; הבנייה בירושלים מאז 1967 ועד היום; המארג החברתי, ירושלים בירת ישראל. 3. באמנות ניתן ללימוד על מאפייני הבניה תוך התמקדות במאפיינים אדריכליים כפי שהם באים לידי ביטוי בתקופות השונות: בתקופות הקלאסיות: הלניסטית רומית ביזנטית; בתקופות ימי הביניים: צלבנית, איובית, ממלוכית וכן מאפייני הבניה העותמנים. 4. בספרות אנו מציעים לשלב למידה בכיתה ובשטח של שירים וסיפורים- כך לדוגמא: ש"י עגנון: תהילה, והיה העקוב למישור- תוך שילוב של למידת שטח. ב. נושאים נוספים - חשיבות ירושלים לשלוש הדתות: יהדות, נצרות ואסלאם- חשיבות האתרים השונים לכל אחת משלוש הדתות; מעמדה של ירושלים בתקופות השונות כמייצג את מעמדה ותולדותיה של ארץ ישראל;

ירושלים בתכניות הלימודים בתחומי הדעת בחטיבה העליונה

תחום הדעת	רציונל לשילוב הנושא (חיבור לתכנית הלימודים)	הצעות לנושאים להוראה בכיתה
		מקורות המים הטבעיים של ירושלים, ומפעלי המים לאורך הדורות : ימי הבית הראשון, בית שני, סולימאן המפואר, המאה ה 19 ואילך, מצוקת המים במלחמת השחרור. ; הדילמות בפיתוח העיר המאוחדת ובבינויה ; ; הפסיפס ירושלים בתכניות הלימודים בתחומי הדעת בחטיבה העליונה , ימי העיר ובמעמדה לאורך השנים- התפתחות העיר והשכונות. דרכי למידה : הלימודים בכיתה ישולבו עם הוראה חוץ כיתתית : ביקור באתרים הנלמדים בכיתה. בנוסף, אנו מציעים לקיים שיג ושיח (דיבייט) ולהעלות בהם נושאים מרכזיים לדיון
של"ח וידיעת הארץ כיתות י-יב	ירושלים היא הבירה ההיסטורית, הרוחנית והפוליטית של עם ישראל. היטיב לתאר זאת דוד בן גוריון "ירושלים היהודית היא חלק אורגני ובלתי נפרד ממדינת ישראל, כשם שהיא חלק בלתי נפרד מההיסטוריה הישראלית, מאמונת ישראל ומנשמת עמנו..." (מתוך הודעת דוד בן גוריון על העברת הבירה לירושלים 5/12/49) השם ירושלים/ירושלם נזכר בתנ"ך 613 פעמים, היא מוזכרת בכל תפילה ובכל טקס יהודי. ירושלים היא סמל הזהות והלאומיות היהודית, עתידה ישפיע גם על הדורות הבאים.	1.ירושלים כמרכז הווייתו של העם היהודי ברצף הדורות וכבירת ישראל. 2.מפגש בין הדתות והעדות המתרחש בירושלים בין היהודים הנוצרים והמוסלמים.
שפות	ירושלים היא העיר השלישית בקדושתה לאסלאם. היום, יותר משליש מתושבי העיר הם ערבים מוסלמים (במסלול נתייחס גם לערבים הנוצרים) ומכאן חשיבות ההיכרות עם ירושלים בפן הערבי והמוסלמי שלה. האסלאם בכלל וירושלים בפרט נלמדים בתכנית הלימודים בערבית ובאסלאם. ניתן לשלב עם תחום הדעת אמנות (מוזיאון לאמנות האסלאם) ואזרחות (השסע הלאומי).	היכרות בסיסית עם האסלאם והקשר לירושלים. מציאת הקשרים בין האסלאם, הנצרות והיהדות בכלל ובהקשר לירושלים בפרט.
ערבית ועולם הערבים והאסלאם כיתות י'-יב		

מדינת ישראל
משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף א' לפיתוח פדגוגי

ירושלים בתכניות הלימודים בתחומי הדעת בחטיבה העליונה

תחום הדעת	רציונל לשילוב הנושא (חיבור לתכנית הלימודים)	הצעות לנושאים להוראה בכיתה
אמנויות	התכנית תשים דגש על תחום הדעת תאטרון, ובכלל זה על רכיבים שונים משפת התיאטרון. התכנית תתוכנן על ידי המורים לתאטרון בשיתוף מורים מתחומי דעת שונים כגון: תנ"ך, היסטוריה, אזרחות או ספרות, לטובת פעילות בגישה בינתחומית. התכנית תתבסס על איסוף טקסטים מילוליים קיימים וכן על כתיבת טקסטים מקוריים בהשראת הנושא של ירושלים כעיר המקודשת לשלוש הדתות וכן לקונפליקטים הקשורים למקומות השונים, למפגש בין התרבויות, העמים והדתות. אלה יצרו מאליהם את התחושה של חיים משותפים בעיר אחת ואת הצורך לשמר חיים סובלניים.	1.קדושת ירושלים לשוב הדתות 2.מפגש בין התרבויות העמים והדות (בשיתוף תחומי דעת שונים: תנ"ך, היסטוריה, אזרחות, ספרות.)